YAHUDİLİK MENŞELİ BİRTAKIM KAVRAMLARIN TEFSİRLERDEKİ KARŞILIĞI VE MEALLERDE ANLAM BUNALIMI

Ertuğrul DÖNER
Assist. Prof. Dr., Çukurova University, TURKEY, (ertugruldoner@hotmail.com)

Abstract
Corresponding of Some Notions of Hebrew Origin in the Exegeses and Semantic Confusion in the Translations of Qur'ān

Kur'an'ı Kerim'de Hz. Musa'ya kitap, furkan, sultan, dokuz ayet, elvâh (levhalar) ve suhuf verildiği bildirilmiştir. Fakat Yahudilik ve onların kutsal metinlerinde Hz. Musa'ya verilen elvâh, on emir ve suhufun ne olduğuna ve muhtevasına dair tam anlamıyla açık bir beyan bulunmadığından olsa gerek, müfessirler bu kavramlar ve onların anlam dünyalarına dair birbirinden farklı birtakım görüşlerde bulunmuşlardır. Araştırmamız Yahudilerin, Hz. Musa'ya Tevrat, Elvâh/Levhalar, On Emir, Mişna ve Gemara'nın (Talmud) nerede, nasıl verildiğine ve bunların kim tarafından yazıldığına dair birbirinden farklı görüşlere sahip olunması sebebiyle, bu durumun müfessirlerin Tevrat, On Emir, Elvâh hakkındaki görüşlerine yansıması ve mevcut Kur'an'ı Kerim meallerine tesirlerini inceleme üzerine olacaktır.
KEYWORDS: Tevrat, Kur'an'ı Kerim, Yahudilik, İslam, Meal.

GİRİŞ

Kur'an'ı Kerim'de on altı yerde zikredilen Tevrat kelimesinin anlamı ve kapsamı oldukça müphem olup, kelimenin Mushaf'ta *tevriye* şeklinde yazılıp *tevrât* diye okunması ile de ayrı bir belirsizlik doğmaktadır. Bu iki kelime arasında belirgin bir fark olup, tevriye gizlemek; tevrât ise bir telakkiye göre ziya, nur ve aydınlık anlamlarına gelmektedir. Kur'an'da tevriye şeklinde yazılması sebebiyle Arap dilcileri bu kelimenin v-r-y/verâ kökünden türediği konusunda ittifak etmiş olmalarına rağmen, hangi vezinden olduğu konusunda ihtilaf etmişlerdir.[1] Kelimenin kökeninin Arapça olduğu fikrini savunanların yanı sıra, Fahreddîn er-Râzî ve Zemahşerî gibi bazı müfessirler Tevrat ve İncil kelimelerinin köken itibariyle Arapça olmadıklarını, birinin İbranca diğerinin ise Süryanca kökene dayandıklarını ve insanların bu kelimelere Arapça köken uydurma çabasıyla meşgul olmalarını anlamsız bulduklarını belirtmişlerdir.[2] Son dönem dilcilere göre bu lafız İbranca Torah kelimesinin Arapçalaşmış şekli olduğu yönündedir. Çünkü Tevrat kelimesi Yahudilerin *Torah* dedikleri kutsal kitabı tanımlamakta kullanılmaktadır.[3] Kelime olarak öğreti, hüküm, yasa/şeriat[4] gibi manalar taşıyan ve daha ziyade bu anlamlarıyla Tevrat kitabında sıkça kullanılan "Tevrat" terimi -ki diğer kullanımıyla "Torah"- geniş anlamıyla Musa peygambere Sina'da Allah tarafından verildiği kabul edilen tüm yazılı ve sözlü öğretileri (*Tevrat* ve *Talmud*),[5] *Eski Ahid* olarak bilinen yazılı Yahudi kutsal kitap literatürünün tamamını (*Tanah*) ve her bir dönemin ihtiyaçları doğrultusunda gelişerek bugüne kadar gelen tüm Yahudi hukukunu ayrıca *Şifahi Torah* da dâhil edilerek, yazılı ve şifahi *halakik* (hukuki) ve *aggadik* (hukuki olmayan) külliyatın tümü ile Tanah'tan rabbilerin responsa ve yorumlarına kadar bütün külliyat da Torah'ı/Tevrat'ı ifade etmek için kullanılmaktadır.[6]

[1] Ebû Muhammed Abdülhak İbn Atıyye, *el-Muharrerü'l-Vecîz*, Beyrut 2001, III. 488; Ebü'l-Fidâ İmâdüddîn İsmâil b. Ömer İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk. Mustafa es-Seyyid Muhammed vd., Kahire 2000, III. 66; Ebü's-Senâ Şihâbüddîn Mahmud Âlûsî, *Rûhu'l-Me'ânî*, Beyrut 2005, VIII. 172.
[2] Ebû Abdillah Muhammed b. Ömer Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Beyrut 2004, VII. 138-139; Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl*, Beyrut 2003, I. 411; Muhammed Hüseyin et-Tabatabaî, *el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Beyrut 1983, III. 9.
[3] Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Pınar Yayınları, İstanbul 2010, s. 65; Hikmet Tanyu, "Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esasları, İlmî İnceleme ve Tenkidi", *AÜİFD*, cilt: 14 (1966), s. 97.
[4] Torah kelimesinin Yunanca'ya kanun, şeriat anlamında "*nomos*" diye çevrildiği ifade edilmektedir.
[5] Yeşu 1/7; Ezra 3/2, 7/10; Nehemya 8/8; Malaki 3/22.
[6] B. J. Schwartz, "Torah", The Oxford Dictionary of The Jewish Religion (ODJR), New York 1997, s. 696; Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik*, İsam Yayınları, İstanbul 2008, s. 64.

Copyright (c) 2017 by IBAD

ISBN: 978-605-66529-0-5

Kur'an'ı Kerim'de Tevrat lafzının geçtiği ayetlerden, Tevrat'ın İsrailoğullarına indirilmiş bir kitap olduğu anlaşılmakla birlikte, hangi peygamber vasıtasıyla verildiği meselesi muğlaktır. İncil'in Hz. İsa'ya, Zebur'un Hz. Davud'a verildiği açıkça belirtilmekteyken, Tevrat'ın hangi peygambere verildiğine dair bir isim belirtilmemiştir. Ayrıca Kur'an ayetlerinde Tevrat kelimesiyle Hz. Musa'ya verilen kitabın mı yoksa Eski Ahid'in mi kastedildiğini anlamak zordur. Muhteva ve kapsamı hakkında detaylı bilgi bulunmaması, bugün Yahudilerin elinde bulunan Eski Ahid'le karşılaştırılıp, onun hangi bölümüne karşılık geldiği noktasında fikir beyan etmeyi de güçleştirmektedir.[7] Fakat günümüzde Tevrat genellikle Eski Ahid'in ilk ve en önemli kısmını oluşturan ve Musa'nın Kitabı (*Sefer Torat Moşe*) diye de adlandırılan *Torah* ya da *Pentatauch* (Yunanca'dan Fransızca'ya geçmiş haliyle) (Beş kitap) olarak anlaşılmaktadır.[8] Bu anlayış Müslümanlar arasında da yaygın olmakla birlikte, Kur'an'da zikri geçen Tevrat'ın Hz. Musa'ya Allah tarafından inzal edilmiş bir kitap olduğuna ve bu kitabın kısmen muharref olsa bile Eski Ahid'in Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye'den oluşan ilk beş kitabına tekabül ettiğine inanılmaktadır.[9] Ayrıca Kur'an'da Hz. Musa'ya verildiği belirtilen *el-Kitab* ile Tevrat arasındaki münasebet hususunda önem arz eden bir başka konu Tevrat lafzını Hz. Peygamber dönemi Yahudilerinin Eski Ahid'in tamamını kapsayan bir isim olarak kullandıklarını ve dolayısıyla bu kullanımın Medine Yahudileriyle münazarada bulunan Kur'an'ı Kerim'e yansıdığını söylemek mümkündür. Yahudilerin ellerinde mevcut olan Tevrat Hz. Musa'ya verilmiş vahyin bizzat kendisi olmayıp, onun da içinde bulunduğu ve tarih içerisinde çeşitli aşamalardan geçmiş ve sonraki dönemlerde şekillenmiş bir kitaptır. Zira konuyla ilgili ayetler incelendiğinde burada muhatap alınanların Yahudiler olduğu görülecektir. Dolayısıyla İsrailoğulları kültürüne ait olmayan bu kelime, tarihin derinliklerinden gelse de, yaşayan bir topluluk olan Hicaz Yahudilerinin kültürel bir öğesidir. Bu nedenle de Kur'an'da Hz. Musa ve kadim İsrailoğulları ile birlikte kullanılmamıştır.[10]

Kur'an'da Hz. Musa'ya *kitap*,[11] *furkan*,[12] *sultan*,[13] *dokuz ayet*,[14] *elvâh* (levhalar)[15] ve *suhuf*[16] verildiği bildirilmiştir. Daha önce ifade ettiğimiz üzere Hz. Musa'ya verilen kitaptan maksat Tevrat'tır. Hatta bazı müfessirlere göre bu konuda hiçbir ihtilaf dahi yoktur.[17] Fakat Hz. Musa'ya verilen elvâh (levhalar), on emir ve suhufun ne olduğuna ve muhtevasına dair açık bir beyan bulunmadığından olsa gerek, müfessirler bu kavramlar ve onların anlam dünyalarına dair birbirinden farklı birtakım görüşlerde bulunmuşlardır. Ayrıca kanaatimizce Yahudilerin, Hz. Musa'ya *Tevrat*, *Elvâh/Levhalar*, *On Emir*, *Mişna* ve *Gemara*'nın (*Talmud*) nerede, nasıl verildiğine ve bunların kim tarafından yazıldığına dair birbirinden farklı görüşlere sahip olması, açıkçası müfessirlerin de Tevrat, On Emir, Elvâh hakkındaki görüşlerine yansımıştır. Bu sebeple müfessirlerin görüşlerine yer vermeden önce Yahudilerin Tevrat, On Emir ve Levhalar hakkındaki görüşlerine değinmenin konunun anlaşılmasına katkısı açısından önemli olduğu kanaatini taşımaktayız.[18]

[7] Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, s. 66.
[8] Maurice Bucaille, *Müspet İlim Yönünden Tevrat, İnciller ve Kur'an*, trc. Mehmet Ali Sönmez, Diyanet İşleri Yayınları, Ankara 1998, s. 35.
[9] Vehbe Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-Münîr fi'l-Akîdeti ve'ş-Şerî'ati ve'l-Menhec*, Dâru'l-Fikr, Dımeşk 1991, II. 144; Baki Adam, "Kur'an'ın Anlaşılmasında Tevrat'ın Rolü", *İslâmî Araştırmalar*, cilt: 9, sayı: 1-4 (1996), s. 167-168; Gürkan, *Yahudilik*, s. 63.
[10] Necmettin Gökkır, "Kur'an Dilinde Ehl-i Kitap Kültürünün İzleri", *Tarihten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar*, İstanbul 2010, s. 107.
[11] Bakara 2/53, 87; En'âm 6/91, 153, 154; Hûd 11/110; İsrâ 17/2; Müminûn 23/49; Furkân 25/35; Kasas 28/43; Secde 32/23; Fussilet 41/45.
[12] Bakara 2/53; Enbiyâ 21/48.
[13] Nisa 4/153; Mü'minûn 23/45; Mü'min 40/23; Zâriyât 51/38.
[14] İsrâ 17/101; Neml 27/12.
[15] A'râf 7/145.
[16] Necm 53/36 A'lâ 87/19.
[17] İbn Atıyye, *el-Muharrerü'l-Vecîz*, I. 144; Ebû Abdillah Muhammed Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed b. Abdilmuhsin et-Türkî, Beyrut 2006, I. 271.
[18] Daha geniş bilgi için bkz. Ertuğrul Döner, *Tefsirde İsrâiliyyât'ın Kaynak ve Bilgi Değeri*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2015.

Copyright (c) 2017 by IBAD

ISBN: 978-605-66529-0-5

Tevrat, Yahudi dininin temelini teşkil etmekte dolayısıyla Yahudilik'te Musa en büyük peygamber olarak kabul edilmekte ve dinin yegâne kaynak ve otoritesini Tevrat oluşturmaktadır. Yahudiler, Allah'ın Tevrat'ı milletlere teklif ettiğini fakat bu yükü sadece İsrailoğullarının üstlendiğini anlatan kısa ve buna benzer birtakım farklı anlatılarla konunun önemine dikkat çekmeye çalışmışlardır. İsrailoğullarının, Tevrat'ı kabul edeceklerine dair söz vermeleri üzerine Allah, Hz. Musa'yı dağa çağırmış ve onunla konuşmuştur. Daha sonra Allah, dağdan İsrailoğulları'na hitap etmiş ve *On Emir* olarak bilinen *Asarat Divarîm*'i (On Söz/Emir) açıktan onlara söylemeye başlamıştır. Ayrıca Rabbanî gelenekte Tevrat, Mişna ve Gemara (Talmud) ile birlikte bir defada,[19] kırk gün içerisinde Sina dağında Hz. Musa'ya verilmiş, hatta ileride din adına vâki olacak bütün meselelerin çözümleri dahi burada Hz. Musa'ya öğretilmiştir.[20] Bazı Rabbîler ise bu anlayışa muhalefet ederek, bütün bir Tevrat'ın kırk gün içinde Hz. Musa'ya öğretilmesinin tutarlı olmadığını savunarak, Allah'ın Hz. Musa'ya sadece genel kuralları öğrettiğini belirterek, bunun da On Emir olduğu şeklinde görüş belirtmişlerdir. Ayrıca Rabbî Eleazar On Söz içerisinde bütün bir Tevrat'ın yer aldığı görüşünü savunmuştur.[21]

Rabbiler arasında Tevrat'ın vahiy şekli de tartışma konusu olmuştur. Bir grup Rabbî, aggadacıların tasvirine uyarak, Tevrat'ın bir defada; diğer bir grup ise çeşitli zamanlarda, parça parça vahyedildiğini ileri sürmüşlerdir. Rabbi Akiba'ya göre Tevrat Sina dağında bir defada bütünüyle verilmiştir. Rabbî Akiba'nın çağdaşı Rabbî Yişmael ise Tevrat'ın iki defada vahyedildiğini; genel prensiplerinin Sina dağında, detaylarının ise toplanma çadırında vahyedildiğini iddia etmiştir.[22] Fakat bu her iki görüş, bütün Rabbîler arasında genel bir kabul olarak yer bulmamıştır.[23] Tevrat'taki ifadelere göre[24] Tevrat, bizzat Hz. Musa tarafından yazılmış ve korunması için ahit sandığını taşıyan Levioğulları Kohenlerine ve İsrail'in ihtiyarlarına verilmiştir. Rabbinik literatüre göre ise Tevrat, Tanrı tarafından dünyadan önce yaratılmıştır. Bu bağlamda Süleyman'ın Meselleri 8/22-30 da geçen "Rab yaratma işine başladığında ilk beni yarattı. Dünya var olmadan önce tâ başlangıçta, öncesizlikte yerimi aldım." ifadeleriyle Tevrat'ın kastedildiği ifade edilmiştir. Yahudi inancına göre ezeli olan Tevrat, aynı zamanda ebedidir.[25]

Hz. Musa'nın Sina dağına çıkışını aktaran Tevrat'ın Çıkış kitabının 19. babında anlatılanlara göre Hz. Musa'nın dağa çıkışı sonrası müphemdir. Hz. Musa'ya neler söylendiğini ve hangi emirlerin verildiğini Tevrat'ın anlatım üslubundan çıkarmak zordur. Çıkış kitabının 20. babının 1-14. cümlelerinde zikredilen On Emir'in üslubuna dikkat edildiğinde burada Allah'ın, Hz. Musa aracılığı olmaksızın doğrudan İsrailoğullarına seslendiği görülmektedir. Ayrıca bu bölümde Allah'ın Hz. Musa'ya On Emir'in dışında birtakım emir ve yasaklar verdiği de anlatılmaktadır. Hz. Musa, bu birinci Sina görüşmesi bittikten sonra olup biteni kavmine anlatmıştır. Daha sonra Allah, Hz. Musa'yı ikinci vahiy buluşması için çağırmış ve ona *Taş Levhaları* (*Luhot Ha-Evenim*), *Torah* (Tevrat) ve *Mitzva*'yı vermiştir.[26] Çıkış kitabının 31. babının son cümlesinde ifade edildiği üzere "Allah, Sina dağında, Hz. Musa ile konuşmasını bitirince, şehadetin iki levhasını, Allah'ın parmağıyla yazılmış Taş Levhaları ona vermiştir."[27] Çıkış kitabının genel muhtevası içerisinde, 31. babın bu cümlesiyle 24. babın 12. cümlesi bir çelişki arz etmektedir. 24. babın 12. cümlesinde Hz. Musa'nın Sina dağına Taş Levhaları, Torah'ı ve Mitzva'yı almak için çağrıldığı, fakat 31. babın son cümlesinde Hz. Musa'ya sadece iki Taş Levhanın verildiği belirtilmektedir. Ayrıca bu cümlede "Şehadetin İki Levhası" ve "Allah'ın parmağı ile yazılmış Taş Levhalar" ibareleri yer almaktadır. Genel anlam itibariyle ilk bakışta "Şehadetin İki Levhası" ile her bir levhaya beşer emrin yazılı olduğu On Emir; çoğul bir

[19] Bkz. Tanyu, "Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esasları, İlmî İnceleme ve Tenkidi", s. 108.
[20] Baki Adam, "Tevrat", *DİA*, İstanbul 2012, XLI. 41.
[21] Daha geniş bilgi için bkz. Zafer İslâm Han, "Talmud'un Doğuşu ve Yahudiler Üzerindeki Tesiri", trc. Mehmet Aydın, *AÜİFD*, cilt: 25 (1981), s. 140-141.
[22] Adam, "Tevrat", *DİA*, XLI. 41.
[23] Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, s. 88.
[24] Sayılar 33/2; Tesniye 31/9, 24-26.
[25] Ömer Faruk Harman, "Tevrat'ın Yahudilikteki Yeri ve Tevrat'a Yönelik Tenkit Faaliyetleri", *Bütün Yönleriyle Yahudilik*, Ankara 2012, s. 28.
[26] Çıkış 24/13-18.
[27] Çıkış 31/18.

Copyright (c) 2017 by IBAD

ISBN: 978-605-66529-0-5

kullanımla gelen "Allah'ın parmağı ile yazılmış Taş Levhalar" ile de Torah ve Mitzva'nın kastedilmiş olduğu şeklindeki bir anlayışa sürüklenmek mümkündür. Fakat "Ve Musa döndü ve Şehadetin İki Levhası elinde olarak dağdan indi. Levhaların iki yüzü yazılı idi; bir yüzü ve öbür yüzü yazılı idi" şeklinde aktarılan 32. babın 15. cümlesi bu şüpheyi ortadan kaldıran bir anlam ifade etmektedir. Buradaki ifade ile Hz. Musa'nın Sina dağından sadece Şehadetin İki Levhası ile döndüğü açıkça ortaya konulmaktadır. Ayrıca 31. babın 18. cümlesindeki "Allah'ın parmağı ile yazılmış Taş Levhalar" ibaresinin önceki "Şehadetin İki Levhası" ibaresinin açıklaması olduğu anlaşılmaktadır. Yine 34. babın 28. cümlesine göre Hz. Musa'nın kırk gün kırk gece, yemeden içmeden, dağda kaldığı ve On Emir'i levhalar üzerine yazdığı ifade edilmektedir. Ayrıca, Hz. Musa'ya verileceği vaad edilen Taş Levhalar'ın muhtevasının Çıkış 34: 28. cümlede On Emir olduğu ifade edilmiş; fakat bu cümlenin ne öncesinde ne de sonrasında On Emir'in nelerden ibaret olduğu açıklanmamıştır. Buna karşılık, On Emir'in maddeler halinde zikredildiği Çıkış 20: 2-17'de Taş Levhalardan söz edilmemiştir. Bununla birlikte, Çıkış 34: 28. cümlenin muhtevasında kesin olarak On Emir'in Taş Levhalar'da yazılı olduğu anlaşılmaktadır. Hatta bu durumu Tesniye 5: 19. cümle daha açık bir ifadelendirme ile teyit etmektedir.[28]

Levhalarda kayıtlı olan vahyin muhtevası hakkında açık bir beyanda bulunulmaması sebebiyle müfessirlerin büyük bir kısmı levhalarla kastolunan şeyin Tevrat olduğu şeklinde bir görüşe meyletmiş, levhaların ana maddesi, uzunluğu, genişliği, nasıl ve kim tarafından yazıldığı, yazılma biçimi hakkında birbirinden oldukça farklı ve faydasız nakillerde bulunmuşlardır.[29] Hatta Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* adlı eserinde efsanevi karakterdeki birtakım rivayetleri büyük boy altı sayfada özetlemiştir.[30] Bununla birlikte Taberî, İbn Kesîr, Fahreddîn er-Râzî gibi müfessirler levhalarla ilgili yukarıda saydığımız birtakım özellikleri aktardıktan sonra, levhaların keyfiyetine delalet eden herhangi bir nass bulunmadığı için bu görüşlerden herhangi birini tercih etmenin mümkün olamayacağı, kendilerine itibar edilebilmesi için bu görüşlerin sahih olmaları gerektiği, susmanın, konuşmaktan daha faydalı olacağı şeklinde görüş bildirmişlerdir.[31] Ayrıca tefsirlerde yer alan levhaların sayısı için iki, yedi, on gibi sayısal değer atfeden birtakım rivayetlere dilciler tarafından farklı yorumlar getirilmiş, Zeccâc gibi bazı ilim adamları -dil açısından- levhalar ifadesinin iki levhaya karşılık geldiği yönünde görüş bildirmişlerdir.[32]

Reşid Rızâ, bazı müfessirlere göre levhaların Tevrat'ı ihtiva ettiğini, bazı müfessirlerin levhaların Tevrat'tan önce de var olduğu fikrini savunduklarını ifade ettikten sonra, teşrîî bağlamda levhaların Hz. Musa'ya verilen ilk vahiyler olduğu kanaatini taşıdığını söylemiştir. Dolayısıyla levhalar, Tevrat'ın -icmali olarak- aslı olmuş olup, ibadetlere, askeri ve sivil muamelâta ve cezalara dair diğer tafsîlî ahkâmın Hz. Musa'ya nazil olduğunu ve Allah'ın Kur'an'ı Kerim'de olduğu gibi, ihtiyaç belirdiği zamanlarda Tevrat'la Hz. Musa'ya hitap ettiğini belirtmektedir. Levhaların özüne, miktarına, uzunluğuna, genişliğine, yazılma biçimine ve içinde nelerin yazılı olduğuna dair rivayetler hususunda Reşid Rızâ, bütün bunların İsrâiliyyât'tan olduklarını belirtmiş, bu tür haberlerin Kâ'b el-Ahbâr ve Vehb b. Münebbih gibi kimseler tarafından yayıldığını ifade etmiştir. Ayrıca Reşid Rızâ, bu kimseler tarafından rivayet edilen haberlere, bazı sahâbî ve tâbiûn âlimlerinin gerçekmiş gibi kabul ederek aldanmış olmalarını garip karşılamıştır. Reşid Rızâ, tefsirinde Tevrat'ta levhalarla ilgili geçen pasajları vererek, onlar hakkında kısa tahlillerde bulunmuştur.[33]

[28] "Ve onları "İki Levha" üzerine yazdı ve onları bana verdi."

[29] Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiü'l-Beyân fî Tefsîrü'l-Kur'ân*, Dârü'l-Fikr, Beyrut 1995, VI. 57-58; Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XIV. 193; İbn Atıyye, *el-Muharrerü'l-Vecîz*, III. 488; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, III. 66; Âlûsî, *Rûhu'l-Me'ânî*, VIII. 172.

[30] Ebü'l-Fazl Celâleddîn Abdurrahmân es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, Beyrut 1983, III. 548-562; Reşid Rıza, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm (Tefsîru'l-Menâr)*, Beyrut 1999, IX. 163.

[31] Taberî, *Câmiü'l-Beyân fî Tefsîrü'l-Kur'ân*, VI. 57-58; Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XIV. 193; İbn Atıyye, *el-Muharrerü'l-Vecîz*, III. 488; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, III. 66.

[32] İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, II. 246; Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, VII. 179; Reşid Rıza, *Tefsîru'l-Menâr*, IX. 163.

[33] Reşid Rıza, *Tefsîru'l-Menâr*, IX. 163.

Copyright (c) 2017 by IBAD

ISBN: 978-605-66529-0-5

İbn Kesîr, levhaların Hz. Musa'ya Tevrat verilmeden önce, Tevrat'ın içeriği hakkında birtakım ifadeleri barındıran vahiyler olabileceği yönünde bir görüşe yer vermiştir.[34] Taberî ise bazı âlimlere göre levhaların, Tevrat'ın bazı hükümlerini taşıyan belgeler oldukları yönünde fikir beyan ettikten sonra, bazı âlimlerin ise levhaların, Tevrat gönderilmeden önce içerisinde Tevrat'ın haricinde bazı hükümlerin bulunduğu birtakım belgeler olduğu kanaatini taşıdıklarını belirtmiştir.[35]

Levhaların sayısı, hacmi ve içinde yazanların muhtevası hakkındaki görüşleri özellikle "Sonra levhaları kızgınlıkla yere attı ve kardeşi Harun'un yakasına yapışıp kendine doğru çekti" ifadelerinin yer aldığı A'râf 7/150. ayeti tefsirlerinde görmek mümkündür. Tefsirlerde birbirinden farklı içerikle anlatılan Hz. Musa'nın Sina dağından iniş hikâyesi,[36] -bir rivayete göre- kavminin Allah'a şirk koşmasına duyduğu üzüntünün şiddetiyle, Hz. Musa kardeşi Hz. Harun'un başını tutmak üzere elindeki levhaları yere attığı şeklinde anlatılmıştır. O, kardeşinin, kavmini buzağıya tapmaktan alıkoymamasına sinirlenmiş ve tefsirlerin bazısında anlatıldığı üzere Hz. Musa'nın yere attığı levhalardan bir kısmı kırılmıştır.[37] Bazı müfessirler, levhaların yere atılmasının ve -rivayetlere göre- içlerinden bazılarının kırılmasının Allah kelamına karşı işlenmiş bir kusur olup olmadığı ve bu bağlamda levhaların nasıl bir değer içerdiği konusunda farklı görüşler serd etmiş, *ilka* mastarının dil açısından barındırdığı anlam dünyası hakkında yorumlarda bulunmuşlardır.[38]

İbn Kesîr, İbn Abbas'tan nakledilen bir rivayette Hz. Peygamber'in "Rabbi, Musa'ya kavminin kendisinden sonra yapmış oldukları fitneyi haber verdiğinde, onun levhaları yere atmadığını, kavmini görüp yaptıklarını müşahede edince onları yere attığını ve levhalardan kırılanların olduğu" sözünü nakletmiş; ayrıca Hz. Musa'nın levhaları attığında yedisinden altısının kaldırıldığını haber vermiştir.[39] Fahreddîn er-Râzî ise tefsirinde, atılan levhaların Tevrat olduğu ve onun da yedi bölümden oluştuğuna dair bir rivayetten hareketle, Hz. Musa'nın içinde Tevrat'ın yazılı olduğu levhaları atınca onun altı bölümünün yok olduğunu, geriye bir bölümün kaldığını, bu bölümün sadece hidayet ve rahmet konularını içerdiğini ifade etmiştir.[40]

Taberî, Kur'an'ı Kerim'de Hz. Musa'nın levhaları yere attığı hususu bulunmasına rağmen, onları attığında levhaların kırılmış olduğuna dair herhangi bir beyanın bulunmadığını belirtmiştir.[41] Bununla birlikte A'râf 7/154. ayette geçen *nüshatihâ* kelimesi bağlamında bazı müfessirlerin ikinci nüshanın kendisinden yazıldığı asla, ondan yapılan kopyaya nüsha denileceği düşüncesiyle, levhaların kırılması fikri merkezinde, Hz. Musa'nın kırk gün oruç tuttuğu ve Allah'ın levhaları Hz. Musa'ya tekrar gönderdiği ve önceki levhalarda var olan hükümlerin aynı şekilde bu levhalarda da bulunduğu yönünde fikir beyan etmişlerdir.[42]

Kanaatimizce bütün bu anlatılanlardan yola çıkarak Hz. Musa'ya verilen levhaların muhtevasının bugünkü yaygın anlamıyla Tevrat'a değil, On Emir'e veya kesin bir bilgi ile ispatlayamayacak olsak da Tevrat gelmeden önce içerisinde birtakım hükümler taşıyan belgeler ya da Tevrat'tan birtakım ayetler barındıran hükümlere tekabül ettiğini söylemek mümkündür. Nitekim Yahudi kültüründe bizzat Hz. Musa tarafından yazıldığına ve bir tek harfinin bile değişmediğine inanılan Torah'ın, yani Eski Ahit'in ilk ve en önemli kısmını oluşturan ve Müslümanlar tarafından da Tevrat olarak anılan ilk beş kitabının (Pentatök)[43] ikincisinde (Çıkış)

[34] İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, II. 246.
[35] Taberî, *Câmiü'l-Beyân fî Tefsîrü'l-Kur'ân*, VI. 57-58.
[36] Taberî, *Câmiü'l-Beyân fî Tefsîrü'l-Kur'ân*, VI. 65-66; Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XV. 9-10; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, II. 248.
[37] Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XV. 11; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, II. 248; III. 66; Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, VII. 184.
[38] Taberî, *Câmiü'l-Beyân fî Tefsîrü'l-Kur'ân*, VI. 65-66; Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XV. 9-10; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, II. 248, III. 66; Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, VII. 183-184; Reşid Rıza, *Tefsîru'l-Menâr*, IX. 163.
[39] İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, III. 66.
[40] Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XV. 9-10.
[41] Taberî, *Câmiü'l-Beyân fî Tefsîrü'l-Kur'ân*, VI. 65-66.
[42] Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XV. 9-10.
[43] Ömer Faruk Harman, *Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları*, İstanbul 1988, s. 41-42.

Copyright (c) 2017 by IBAD

ISBN: 978-605-66529-0-5

yer alan bazı ifadeler de bu fikri teyit eder niteliktedir. Ayrıca bugünkü Tevrat'ta geçen bütün emir ve yasakların, ahlakî ve hukukî kuralların yazılı olduğu Taş Levhalar'ı Sina'dan inen Hz. Musa'nın taşıması olağanüstü bir gücü gerektirmektedir.[44]

Necm 53/36. ve A'lâ 87/19. ayetlerde ise Hz. Musa'ya izafe edilen suhufla ilgili olarak müfessirler bu kavramın mahiyeti üzerinde pek durmamışlardır. Bununla birlikte İbn Kesîr suhuf ile kastedilenin Tevrat olduğu yönünde görüş bildirmiş; ayrıca Hz. İbrahim ve Hz. Musa'ya verilen sahifelerdeki birtakım hükümleri maddeler halinde zikretmiştir.[45] Buna ilaveten, başta İbn Kesîr olmak üzere, sahifelerdeki hükümlerin içeriği hakkında bilgiler veren diğer müfessirlerin tefsirlerinde, sahifelerde yazılı olan hükümlerle On Emir'in muhtevası arasında benzerliklerin olmadığı da görülmektedir.[46] Açıkçası burada levhalarla kastedilen anlam ile suhufa yüklenilen benzerlik, sahifelerin ne olduğuna dair ciddi bir önem taşımaktadır. Levhalarla On Emir'in kastedildiği gibi bir yaklaşımı benimsemekle, sahifeler ile levhaların aynı şeye tekabül ettiğini kabul etmek pek mümkün gözükmemektedir. Kurtubî (ö. 671/1273) ve Suyûtî (ö. 911/1505) gibi bazı müfessirler, A'lâ 87/19. ayetin tefsirinde Abd b. Humeyd (ö. 249/864), Ebû Bekr el-Âcurrî (ö. 360/970) ve İbn Merdeveyh (ö. 410/1020) gibi hadis âlimlerince de nakledilen bir rivayete yer vermişlerdir. Ebû Zer el-Ğıfârî'den gelen bu rivayette Hz. Peygamber, Hz. Musa'ya ait suhufun muhtevasının dinî-ahlâkî öğüt ve nasihatlerden oluştuğunu söylemiştir.[47] Nitekim *Suhuf-i Musa* terkibinin geçtiği Necm 53/36. ve A'lâ 87/19. ayetlerin bağlamı da bu rivayeti doğrulamaktadır. Böylelikle Hz. Musa'ya ait suhufun levhalardan farklı bir muhtevaya sahip olduğu ihtimali daha da güçlenmiş olmaktadır. Lakin yine A'lâ 87/19. ayetin tefsirinde Ebû Zerr el-Ğıfârî yoluyla nakledilen bir rivayette Allah'ın bütün bir tarih boyunca 100 sahife, 4 kitap inzal ettiği; bunlardan 10 sahifenin Âdem'e, 50 sahifenin Şît'e, 30 sahifenin İdris'e, 10 sahifenin de İbrahim'e verildiği; bütün bunların dışında Tevrat, İncil, Zebur ve Kur'an'ın vahyedildiği bilgisine yer verilmiştir.[48] Buna göre Hz. Musa'ya ait suhuf levhalara veya Tevrat'a karşılık gelmektedir. Ancak biz suhufun hem levhalardan hem de Tevrat'tan farklı bir şey olarak *el-kitâb* kavramına tekabül ettiği fikrinin daha makul olduğunu düşünüyoruz.[49] Söz konusu ayette geçen *el-kitab* kelimesi muhtemelen genel manada vahye, Tevrat ve İncil de bu vahyin spesifik şekline işaret etmektedir.[50] Bununla birlikte, gerek Allah'ın peygamberlere, gerekse peygamberlerin kendi ümmetlerine kitap ve hikmeti öğretmesinden söz

[44] Araf suresi 145 ve 150. ayetlerde Hz. Musa'ya verilen levhalarla kast olunan şeyin mahiyeti hakkında meallerde birbirinden farklı görüşlere yer verilmiştir. Bazı meallerde levhalara karşılık olarak "Tevrat/Tevrat levhaları/levihleri" manalandırmaları yapılırken, bazı meallerde levhalar yerine "kutsal kitap sayfaları", "taş tabletler" şeklinde bir kullanım tercih edilmiş, bununla birlikte çoğu meallerde ilgili kelimenin mahiyetine dair herhangi bir açıklama yapılmaksızın sadece literal kullanımı olan "levhalar/elvah/levihler" ifadelerine yer verilmiştir. Ayrıca Araf suresi 150. ayette -kısmen de olsa- Hz. Musa'ya verilen levhaların mahiyetine dair bir karmaşa yaşandığı; ayrıca levhaların sayısı, hacmi ve muhtevası bağlamında kelâmî birtakım tartışmalara neden olacak meallendirmeler yapıldığı görülmektedir. Bazı meallerde Hz. Musa'nın "(öfkesinden) levhaları/levihleri/kutsal kitap sayfaları olan levhaları, taş tabletleri attı/atıp" bazı meallerde ise "levhaları bırakıverdi/bırakıverip/bıraktı/bırakıp" şeklindeki birtakım kullanımlara yer verilmiştir. Bunlara ilaveten aynı surenin 154. ayetindeki "levhalarda", "taş tabletlerde", "onların yazısında/onlardaki yazıda/onda", "Tevrat'ın yazılı olduğu levhalarda/levihlerde", "onun (bir) nüshasında" şeklindeki kullanımlarda ise Araf suresi 150. ayette levhaların atılmasının/bırakılmasının farklı yorumlanmasının bir karşılığına dönüşmüştür. Mustafa Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2011; Hasan Basri Çantay, *Kur'ân-ı Hakim ve Meâli Kerim*, İstanbul 1980; Ahmet Tekin, *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru: Tefsiri Meal*, Kelam Yayınları, İstanbul 2003; Abdülbaki Gölpınarlı, *Kur'an'ı Kerim ve Meali*, Elif Kitabevi, İstanbul 2007; Komisyon, *Kur'an'ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1999; Süleyman Ateş, *Kur'an'ı Kerim Meali*, Yücel Batbaası, İstanbul 1974; Yaşar Nuri Öztürk, , *Kur'an'ı Kerim Meali*, İstanbul 1984; Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an'ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri,* İstanbul 1971; Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı: Meal-Tefsir*, İstanbul 2004; Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an: Gerekçeli Meal-Tefsir*, İstanbul 2008; Abdulkadir Şener, Cemal Sofuoğlu, Mustafa Yıldırım, *Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meali*, Ankara 2009; A. Fikri Yavuz, *Kur'an'ı Kerim ve İzahlı Meali Alisi,* İstanbul trs., konu bağlamında bu ve diğer birçok meallere bakılabilir.

[45] İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, IV. 257-258.

[46] İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, IV. 257-258.

[47] Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, XX. 18; Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, VIII. 489.

[48] Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl*, IV. 245; Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XXXI. 136; Âlûsî, *Rûhu'l-Me'ânî*, XV. 323.

[49] Mustafa Öztürk, "Tefsir Geleneğinde Ehl-i Kitapla İlgili Bazı Telakkilerin Bilgi Değeri", ÇÜİFD, cilt: 3, sayı: 1, 2003, s. 28.

[50] Mustafa Öztürk, *Kıssaların Dili*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2013, s. 230-235.

Copyright (c) 2017 by IBAD

ISBN: 978-605-66529-0-5

eden ayetlerdeki "kitâb"ı vahyin ne dediğini, yani lafzını, metnini öğretmek, "hikmet"i de vahyin ne demek istediğini, yani mana ve maksudunu öğretmek şeklinde anlayıp yorumlamak da mümkündür.[51]

KAYNAKÇA

Adam, Baki (1996), "Kur'an'ın Anlaşılmasında Tevrat'ın Rolü", *İslâmî Araştırmalar*, cilt: 9, sayı: 1-4.
Adam, Baki (2010), *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Pınar Yayınları, İstanbul.
Âlûsî, Ebü's-Senâ Şihâbüddîn Mahmud (2005), *Rûhu'l-Me'ânî*, Beyrut.
Ateş, Süleyman (1974), *Kur'an'ı Kerim Meali*, Yücel Batbaası, İstanbul.
Bilmen, Ömer Nasuhi (1971), *Kur'an'ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri,* İstanbul.
Bucaille, Maurice (1998), *Müspet İlim Yönünden Tevrat, İnciller ve Kur'an*, trc. Mehmet Ali Sönmez, Diyanet İşleri Yayınları, Ankara.
Çantay, Hasan Basri (1980), *Kur'ân-ı Hakim ve Meâli Kerim*, İstanbul.
Döner, Ertuğrul (2015), *Tefsirde İsrâiliyyât'ın Kaynak ve Bilgi Değeri*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara.
Esed, Muhammed (2004), *Kur'an Mesajı: Meal-Tefsir*, İstanbul.
et-Tabatabaî, Muhammed Hüseyin (1983), *el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Beyrut.
Fahreddîn er-Râzî, Ebû Abdillah Muhammed b. Ömer (2004), *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Beyrut.
Gökkır, Necmettin (2010), "Kur'an Dilinde Ehl-i Kitap Kültürünün İzleri", *Tarihten Günümüze Kur'an'a Yaklaşımlar*, İstanbul.
Gölpınarlı, Abdülbaki (2007), *Kur'an'ı Kerim ve Meali*, Elif Kitabevi, İstanbul.
Gürkan, Salime Leyla (2008), *Yahudilik*, İsam Yayınları, İstanbul.
Han, Zafer İslâm (1981), "Talmud'un Doğuşu ve Yahudiler Üzerindeki Tesiri", trc. Mehmet Aydın, *AÜİFD*, cilt: 25.
Harman, Ömer Faruk (1988), *Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları*, İstanbul.
Harman, Ömer Faruk (2012), "Tevrat'ın Yahudilikteki Yeri ve Tevrat'a Yönelik Tenkit Faaliyetleri", *Bütün Yönleriyle Yahudilik*, Ankara.
İbn Atıyye, Ebû Muhammed Abdülhak (2001), *el-Muharrerü'l-Vecîz*, Beyrut.
İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İmâdüddîn İsmâil b. Ömer (2000), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm,* thk. Mustafa es-Seyyid Muhammed vd., Kahire.
İslamoğlu, Mustafa (2008), *Hayat Kitabı Kur'an: Gerekçeli Meal-Tefsir*, İstanbul.
Komisyon (1999), *Kur'an'ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.
Kurtubî, Ebû Abdillah Muhammed (2006), *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed b. Abdilmuhsin et-Türkî, Beyrut.
Öztürk, Mustafa (2003), "Tefsir Geleneğinde Ehl-i Kitapla İlgili Bazı Telakkilerin Bilgi Değeri", ÇÜİFD, cilt: 3, sayı: 1.
Öztürk, Mustafa (2011), *Kur'an-ı Kerim Meali*, Düşün Yayıncılık, İstanbul.
Öztürk, Mustafa (2013), *Kıssaların Dili*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara.
Öztürk, Yaşar Nuri (1984), *Kur'an'ı Kerim Meali*, İstanbul.
Reşid Rıza (1999), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm (Tefsîru'l-Menâr),* Beyrut.
Schwartz, B. J. (1997), "Torah", The Oxford Dictionary of The Jewish Religion (ODJR), New York.
Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celâleddîn Abdurrahmân (1983), *ed-Dürrü'l-Mensûr*, Beyrut.
Şener, Abdulkadir-Sofuoğlu, Cemal-Yıldırım, Mustafa (2009), *Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meali*, Ankara.
Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (1995), *Câmiü'l-Beyân fî Tefsîrü'l-Kur'ân,* Dârü'l-Fikr, Beyrut.
Tanyu, Hikmet (1966), "Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esasları, İlmî İnceleme ve Tenkidi", *AÜİFD*, cilt: 14.
Tekin, Ahmet (2003), *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru: Tefsiri Meal*, Kelam Yayınları, İstanbul.

[51] Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, IV. 61, 130 [Bakara 2/129 ve 151. ayetlerin tefsiri].

Copyright (c) 2017 by IBAD

ISBN: 978-605-66529-0-5

Yavuz, A. Fikri (trs.), *Kur'an'ı Kerim ve İzahlı Meali Alisi,* İstanbul.
Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd b. Ömer (2003), *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl,* Beyrut.
Zuhaylî, Vehbe (1991), *et-Tefsîru'l-Münîr fi'l-Akîdeti ve'ş-Şerî'ati ve'l-Menhec*, Dâru'l-Fikr, Dımeşk.

Copyright (c) 2017 by IBAD

ISBN: 978-605-66529-0-5